

PAGINI DIN CORESPONDENȚA PROFESORULUI PETRU PONI

Oana FLORESCU*

Key words: coresspondence, Petru Poni, exhibition, Paris.

De numele lui Petru Poni se leagă primele lucrări științifice care au pus în lumină bogățiile țării noastre (petrol, zăcămintele de sare, ape minerale), dând un imbold deosebit studiilor chimice, el este cel care a fixat nomenclatura românească în chimie. Această activitate științifică reprezintă numai o parte din amploarea preocupărilor profesorului. Totodată, Petru Poni a fost un profesor model pentru elevii lui, prin claritatea ideilor, prin dragostea de știință pe care le-o insufla și pentru imensa lui iubire de țară. Toată munca sa era dedicată țării și creșterii prestigiului ei în străinătate. Astfel, participarea lui la realizarea expoziției din Paris a fost un mijloc de a-și arăta respectul și dragostea față de țară¹.

Expoziția Universală de la Paris din 1900 a fost considerată cea mai mare expoziție a secolului al XIX-lea, unde 42 de țări din întreaga lume și-au prezentat realizările din decursul veacului. Expoziția a fost deschisă șapte luni, din 15 aprilie până la 12 noiembrie 1900².

În vederea participării României la Expoziția universală de la Paris, din 1900, Petru Poni a fost numit, prin decret regal, Comisar general³. Iată cum este caracterizat profesorul Poni într-un articol dintr-un ziar al vremii și anume, "Curierul român" din 2 septembrie 1898 – Botoșani: "...noi am rămas printre cei din urmă care am răspuns la chemarea sorei noastre Franța; dar în fine tot am răspuns și am însărcinat a ne reprezenta și a conduce secția Expozițiunii noastre chiar pe cel mai competent om ce avem, pe ilustrul profesor și senator din Iași, fost ministru al Instrucției Publice, d-l Petru Poni, care a și pornit cu energia și inteligența fină ce-l caracterizează toate lucrările pregătitoare pentru participarea noastră în mod demn și onorabil la cea mai mare Expozițiune a secolului..."⁴.

Pregătirile pentru organizarea expoziției au început din luna martie 1898, o dată cu primirea invitației oficiale. România a amenajat la această Expoziție patru Pavilioane situate pe Quai d'Orsay: Pavilionul Regal (fig. 1), restaurantul (fig. 2), Pavilionul Tutunului (fig. 3) și Pavilionul Petrolului (fig. 4)⁵.

Pentru realizarea Pavilionului Regal, Petru Poni a ales ca arhitect pe Jean - Camille Formigé, laureat al Expoziției Universale din 1889⁶.

Încă din anul 1895, Franța publica "Actes organiques" (fig. 5), un regulament de participare a tuturor națiunilor la marea expoziție universală⁷. Petru Poni, conform acestui plan, a organizat echipa de lucru care a realizat expoziția românească. Astfel, el a înființat o serie de comisii, dintre care menționăm: Comisia superioară centrală, Comitetul executiv, Comisiile județene și Comisariatul general⁸. Toate acestea erau puse sub autoritatea Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor din Guvernul Dimitrie A. Sturdza (31 martie 1897-30 martie 1899).

Profesorul Poni a stabilit și atribuțiile pe care trebuia să le aibă comisarul general al expoziției: să ia parte la organizarea lucrărilor pregătitoare din țară, pentru participarea României la Expoziția

* Complexul Muzeal Național "Moldova", Iași.

¹ Extras din "Revista Natura", nr. 5, 15 mai 1930, București, p. 37.

² <http://www.mnir.ro/ro/publicatii/periodice/muzeul-national/rezumat/2007/mariana-negutu.html>

³ <http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/JURNALISTICA/Participarea%20Romaniei%20la%20Expo%202020%20de%20JMC.htm>

⁴ "Curierul român", 2 septembrie 1898, Botoșani.

⁵ <http://www.mnir.ro/ro/publicatii/periodice/muzeul-national/rezumat/2007/mariana-negutu.html>

⁶ <http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/JURNALISTICA/Participarea%20Romaniei%20la%20Expo%202020%20de%20JMC.htm>

⁷ Ministère du Commerce, de l'Industrie, des Postes et des Télégraphes-*Actes Organiques – Exposition Universelle Internationale de 1900 à Paris*, Imprimerie Nationale, Paris, 1895.

⁸ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial "Poni", Mapa "Petru Poni", fila 289.

din Paris; să fie reprezentantul Ministerului pe lângă Comisarul general al Guvernului Francez, să conducă lucrările necesare pentru instalarea Expoziției din Paris, să încheie contracte pentru clădiri și construirea mobilierului, să supravegheze așezarea obiectelor conform Regulamentului Expoziției. Era ajutat de un birou tehnic, de secretari și de Serviciul administrativ din Paris. Putea să delege o parte din atribuțiile sale, fie permanent, fie în mod provizoriu cu aprobarea Ministerului, unui ajutor care să fie numit după recomandarea sa. În fiecare lună trebuia să întocmească un raport despre înaintarea lucrărilor în vederea Expoziției din Paris. Pentru cheltuielile sale i se aloca o sumă, urmând a fi hotărâtă în Consiliul de Miniștri⁹.

Petru Poni a realizat un plan privind toți participanții la expoziție, împărțiți pe clase și grupe. La expoziție au participat 121 de clase diferite, din toate domeniile de activitate din România. Menționăm: toate categoriile de învățământ, pictură, sculptură, arhitectură, fotografie, cărți, instrumente de precizie, mașini de toate tipurile, iluminatul electric, construcții de trăsuri și rotărie, materiale despre tramvaie, navigație, viticultură, produse agricole, alimentare, țesături, mobilier și multe altele, exemplificând diversitatea produselor românești¹⁰.

Petru Poni a purtat o intensă corespondență cu reprezentanții guvernului francez care se ocupau de expoziție. Dintre ei făceau parte Alfred Picard, comisarul general al expoziției, Delaunay-Belleville, directorul general al expoziției, Stéphane Dervillé, directorul adjunct, Bouvard, directorul serviciului de arhitectură, Huet, directorul serviciului administrației drumurilor, parcurilor și grădinilor, apelor, iluminatului electric și canalelor de scurgere, Greison, director economic, Henri Chardon, secretar general¹¹.

Din corespondența purtată de profesorul Poni, aflăm că se preocupa îndeaproape de amenajarea interioară a pavilioanelor românești, dorind să supravegheze personal modul de aranjare a produselor în expoziție, astfel încât spațiul să fie valorificat la maximum¹². Pentru aceasta erau necesare numeroase deplasări la Paris, așa cum aflăm dintr-un raport asupra cheltuielilor realizat de către Petru Poni. Dintre colaboratorii profesorului, menționăm pe Ion I. C. Brătianu, Gheorghe Duca¹³.

Vizitele efectuate la Paris au avut de fiecare dată rezultatele scontate. Petru Poni a negociat, astfel, în anul 1899, o creștere cu 100 de m² a suprafeței de expunere a pavilionului principal, obținându-se 550 de m², plus construcția, cu două etaje: 1100 de m². Pentru expoziția agricolă și alimentară, a negociat creșterea suprafeței de la 150 de m² la 260 de m²; a mai obținut și spațiul destinat restaurantului, care avea suprafața de 200 de m². Din însemnările lui Petru Poni aflăm că, în 1867, la expoziție, România avea un loc de 405 m², în 1889, 641 m² iar pentru anul 1900, 800 m².¹⁴

Profesorul Petru Poni a organizat licitațiile pentru construirea pavilioanelor, a semnat contractele antreprenorilor. Cu această ocazie, el a primit scrisori de la firmele de construcții din Franța, prin care acestea solicitau participarea la construirea pavilioanelor românești¹⁵.

Când toate lucrurile erau deja organizate și contractele semnate, pe data de 30 martie 1899 a avut loc schimbarea guvernului Sturdza, care a fost înlocuit cu guvernul prezidat de Grigore Cantacuzino (11 aprilie 1899-6 iulie 1900). Petru Poni se simte dator să își dea demisia din funcția de Comisar General al Expoziției Universale din 1900. Într-o scrisoare către un prieten, el își manifestă regretul de a părăsi lucrările din Paris, spunând că a participat la organizarea expoziției cu "dorul de a servi țara cu credință și de a ridica prestigiul ei în străinătate"¹⁶. A fost foarte marcat de acest fapt, dar nu renunțat să urmărească evoluția lucrărilor pentru organizarea expoziției românești. După numirea, în locul său, a lui Dimitrie Olănescu, el și-a exprimat dezaprobarea față de desființarea comisiilor

⁹ Idem.

¹⁰ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial "Poni", Mapa "Petru Poni", fila 282.

¹¹ Ministère du Commerce, de l'Industrie, des Postes et des Télégraphes-*Actes Organiques – Exposition Universelle Internationale de 1900 à Paris*, Imprimerie Nationale, Paris, 1895.

¹² Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial "Poni", Mapa "Petru Poni", fila 276.

¹³ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial "Poni", Mapa "Petru Poni", fila 297.

¹⁴ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial "Poni", Mapa "Petru Poni", fila 301.

¹⁵ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial "Poni", Mapa "Petru Poni", fila 287.

¹⁶ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial "Poni", Mapa "Petru Poni", fila 299.

județene și a comentat cu ironie “reforme” făcute de comisarul general¹⁷.

În anul 1900, după deschiderea expoziției, Petru Poni merge la Paris să viziteze pavilioanele românești. Iată câteva din impresiile sale: „Astăzi am stat toată ziua în expoziție, însă mai tot timpul l-am petrecut în partea unde sunt expuse aparatele și instrumentele științifice. Tot în palatul în care se află aceste obiecte și care se numește palatul artelor liberale se află o parte foarte interesantă în care este expusă întreaga istorie a lucrului omenesc de la început și până acum. Acolo vezi în mărime naturală de la cei dintâi oameni despre care istoria are cunoștință. Unii sunt ocupați cu tăierea fragmentelor de quartz din care-și făceau diferitele lor instrumente. Alte grupuri fac olărie; alte încep a lucra metalele, și așa mai departe până ce ajungem treptat la instrumentele perfecționate de care ne servim astăzi. Aicea se poate vedea, copii, cât de mic și de neînsemnat a fost omul și cât a putut el face și la ce putere minunată a ajuns prin mintea și munca lui. Expoziția de la Paris a reprezentat o modalitate eficace prin care România a reușit să își mărească prestigiul în străinătate prin produsele expuse, vizitatorii având ocazia să admire varietatea produselor românești, valoarea lor artistică, modul original de aranjare.”¹⁸

Din cei 2146 de expozanți, au obținut premii 1091, după cum urmează: 47 premii mari, 227 medalii de aur, 354 de argint, 314 de bronz și 149 de mențiuni speciale.¹⁹

La Expoziția Universală de la Paris expun în Pavilionul Românesc: Ștefan Luchian, Ipolit Strâmbu, Theodor Pallady. Vinul Grasa de Cotnari a primit medalia de aur, împreună cu titlul de “Floare a României”. Casa Capșa a obținut trei medalii de aur și două “Grand Prix”-uri. Proiectul Parcului Romanescu a fost recompensat cu locul 1 și medalia de aur. Era unul din cele mai frumoase din Europa la momentul inaugurării, și a fost amenajat între anii 1900-1903 de către arhitectul francez E. Redont.²⁰

Succesul expoziției românești s-a datorat și activității întreprinse de profesorul Petru Poni, această mare personalitate a culturii românești, iar ca o dovadă a aprecierii muncii depuse de el în cadrul expoziției, statul francez i-a acordat Ordinul “Legiunea de Onoare”. Petru Poni va rămâne cunoscut în istorie drept un mare chimist, profesor, pedagog și academician, iar acest aspect din activitatea sa, și anume, participarea la expoziția de la Paris, întregeste imaginea de ansamblu a personalității sale.

BIBLIOGRAFIE

1. “Curierul român”, 2 septembrie 1898, Botoșani.
2. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial “Poni”.
3. Extras din “Revista Natura”, nr. 5, 15 mai 1930, București, p. 37.
4. Lixandru Ghe., – *Biografii neretușate*. Editura „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 2007.
5. “Le Petit Journal de Dimanche” din 14 octombrie 1900, Paris.
6. Ministère du Commerce, de l’Industrie, des Postes et des Télégraphes-*Actes Organiques – Exposition Universelle Internationale de 1900 à Paris*, Imprimerie Nationale, Paris, 1895.
7. Petrovanu, Magda, Caproșu, Maria, Mangalagiu, I., - *Istoria chimiei în România până la 1944*, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1997.
8. <http://www.mnir.ro/ro/publicatii/periodice/muzeul-national/rezumat/2007/mariana-negutu.html>
9. <http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/JURNALISTICA/Participarea%20Romaniei%20la%20Expo%202005%20de%20JMC.htm>

¹⁷ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial “Poni”, Mapa “Petru Poni”, fila 306.

¹⁸ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași – Fond familial “Poni”, Mapa “Petru Poni”, fila 1582.

¹⁹ <http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/JURNALISTICA/Participarea%20Romaniei%20la%20Expo%202005%20de%20JMC.htm>

²⁰ Idem.

PAGES OF PETRU PONI'S CORRESPONDENCE

Petru Poni's name link the first scientific papers that have put up the riches of our country (oil, salt deposits, mineral water), giving a great impetus chemical studies, it is the one who fixed nomenclature in the chemistry field.

The Universal Exhibition in Paris, in 1900 was considered the largest exhibition of the nineteenth century, where 42 countries worldwide have presented the achievements of over age. The exhibition has been open seven months, from April 15 until 12 November 1900.

The preparations for the exhibition began in March 1898, with the official receipt of the invitation. Romania has arranged for this exhibition four pavilions located on the Quai d'Orsay: Royal Pavilion (fig. 1.) the romanian restaurant (fig. 2), Tobacco Pavilion (fig. 3) and Oil Pavilion (fig. 4). To achieve The Royal Pavilion, Petru Poni chose Jean-Camille Formigé, as architect. He was the winner of the Universal Exhibition of 1889.

Yet in the year 1895, France published "actes organiques" (Fig. 5), a regulation for the participation of all nations to the great Universal exhibition. Petru Poni, according to the plan, organize the team that will achieve Romanian exhibition. Thus, he established a series of panels of which mention: the Superior Commission, the Central Executive Committee, county commissions.

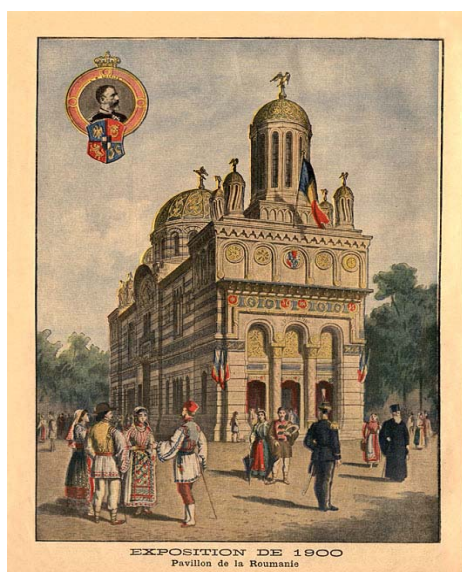
In 1900, after opening the exhibition, Petru Poni go to Paris to visit the Romanian pavillions.

The Exhibition in Paris was an effective way in which Romania managed to increase its prestige abroad through the products displayed, the visitors having the opportunity to admire the variety of Romanian artistic value, the original setting.

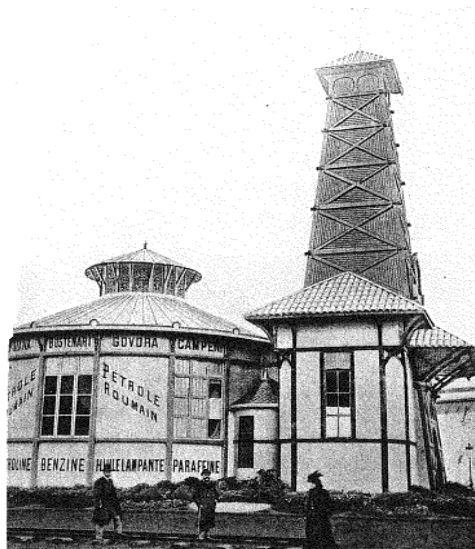
Of the 2146 exhibitors have obtained the 1091 awards, as follows: 47 big prizes, 227 gold medals, 354 silver, 314 bronze and 149 special arrangements. At the Universal Exhibition in Paris in 1900 was exposing in Romanian Pavilions: Ștefan Luchian ,Hipolit Strambu, Theodor Pallady.

The wine Grasa de Cotnari received the gold medal with the title of "Piece of Romania". Casa Capsa collect three gold medals and two Grand Prix. Romanescu Park project has been rewarded with the first place and one gold medal. It was one of the most beautiful in Europe at the time of inauguration, and was arranged between 1900-1903 by the French architect E. Redont.

The success of the exhibition was due to Professor Petru Poni, this great personality of Romanian culture, and as evidence of his assessment work at the exhibition, France awarded him the Order of Legion of Honor.

Pavilionul Regal

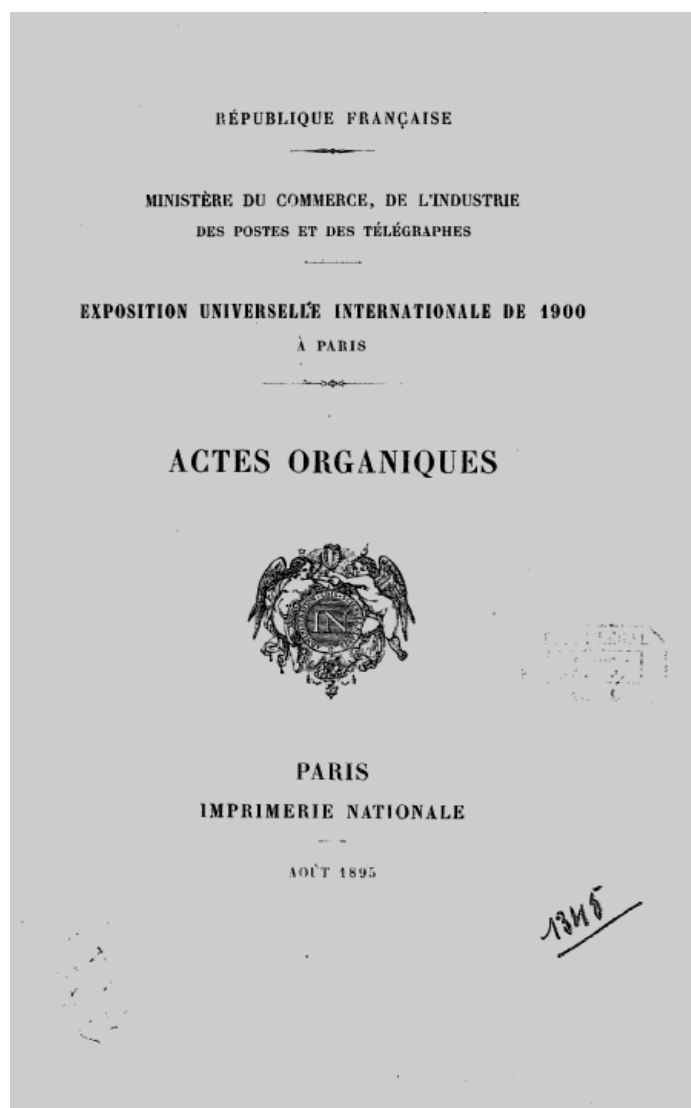
Pavilionul Petrolului.

Pavilionul Tutunului

Restaurantul.

Regulament de participare a națiunilor la Expoziția Universală de la Paris din 1900.

Exposition Universelle
de 1900

Direction Générale
de l'Exploitation

Cabinet du Directeur Général
Ind. Bénédict du Comité des Directeurs

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
MINISTÈRE DU COMMERCE DE L'INDUSTRIE
DES POSTES & DES TÉLÉGRAPHES

N 9

Quai d'Orsay 97

Paris, le 27 juin 1898

Monsieur le Commissaire Général
à la date du 29 novembre 1897, j'ai eu
l'honneur d'adresser à S. E. le Prince Ghika,
Ministre plénipotentiaire de Roumanie à Paris,
un plan indiquant les dimensions de la
surface qu'il nous était possible de mettre à la
disposition du Gouvernement Roumain, au
quai d'Orsay, pour le Pavillon qu'il compte
édifier en vue de l'Exposition de 1900.

Depuis lors différentes démarches ayant
été faites par M. le Ministre de Roumanie,
au nom de son Gouvernement, pour obtenir
une augmentation de surface du Pavillon
Roumain, nous avons recherché le moyen
de lui donner satisfaction.

P.P. 366

Monsieur L. Poni, Commissaire Général de Roumanie à l'Exposition de 1900

Scrisoare primită de Petru Poni de la directorul general al Expoziției Universale.